

strokovno delo

UDK 930.25(497.12 Ljubljana):949.713 Pazin "1474/1783"
949.713 Pazin "1474/1783":930.25(497.12 Ljubljana)

ARHIVSKO GRADIVO O PAZINSKI GROFIJI V ARHIVU REPUBLIKE SLOVENIJE (1474-1783)

Daniela JURIČIČ-ČARGO

arhivist, Arhiv Republike Slovenije, 61000 Ljubljana, Zvezdarska 1, p.p. 70, SLO
archivista, Archivio della Repubblica di Slovenia, 61000 Ljubljana, Zvezdarska 1, SLO

IZVLEČEK

V pričujočem prispevku je predstavljeno gradivo za zgodovino Pazinske grofije, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije. Prikazano je gradivo iz vsebine štirih najstarejših upravnih fondov omenjenega arhiva, ki se zaključujejo z letom 1784. To so fondi Vicedomskega urada za Kranjsko, Deželnih stanov za Kranjsko, I. registrature, Rerezentance in komore za Kranjsko ter fond Deželnega glavarstva za Kranjsko.

Gradivo je po posameznih fondih razdeljeno v fascikle, posamezni fascikli pa se nahajajo v eni skatli ali več skatlah, v njih je razdeljeno v primerno oštevilčene snopiče. Fondi so bogati s podatki za politično, socialno, gospodarsko in cerkveno zgodovino in kot taki predstavljajo se ne dovolj raziskano zakladnico za zgodovino Pazina, Pazinske grofije in Istre nasploh.

Med številnimi arhivskimi fondy in zbirkami, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije¹, se nahaja raznovrstno gradivo za zgodovino nekdanje Pazinske grofije. To gradivo je sumarno že predstavila dr. Ema Umek². Medtem ko je dr. Umekova prikazala kompleksnost gradiva in krajev, na katere se gradivo nanaša (tukaj mislim predvsem na Reko, Kvarner in otoke Hrvaškega Primorja), sem se sama v tem prispevku omejila na Pazin oziroma na širše področje nekdanje Pazinske grofije ter kraje, ki so bili nekoč v njeni sestavi. Zaradi razdrobljenosti gradiva po številnih fondih sem se odločila omenjeno gradivo popisati po posameznih sklopih ali etapah. Prispevek predstavlja gradivo, ki se nahaja v štirih

upravnih fondih Arhiva RS, časovno pa se zaključuje z ukinitvijo Deželnega glavarstva za Kranjsko (1783).

Dejstvo, da je ta avstrijska Istra ali Pazinska grofija po izumrtju istrske veje goriških grofov (leta 1374) ter po razdelitvi posestev med cesarjem Karlom V. in njegovim bratom Ferdinandom (leta 1521) pripadla Habsburžanom ter postala deželnoknežja komorna posest in Kranjski priključeno gospostvo, povezujemo z nastankom in hrambo številnega arhivskega gradiva za zgodovino Istre v Arhivu RS. Razen v fondih upravnih oblastev, ki so tema tega prispevka, je arhivsko gradivo o Pazinski grofiji ohranjeno tudi v različnih drugih fondih in zbirkah³.

1 Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Slovenija, Beograd 1984

2 Ema Umek: Arhivsko gradivo za območje Istre, Reke, Hrvatskega Primorja in otokov v Arhivu SR Slovenije, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu (VHARP), sv. XXIII, Pazin - Rijeka 1980, str. 237-240

3 To so upravni fondy po letu 1783 (Gubernij v Ljubljani s predhodniki (1784-1814), Deželno predsedstvo za Kranjsko (1791-1809), Komisija za davčno regulacijo na Kranjskem (1789-1790), Glavni intendant Ilirskih provinc (1809-1813), fondy pravosodnih organov (Ograjno sodišče za Kranjsko (1543-1746), Deželnoglavarsko sodišče za Kranjsko (1555-1747), Deželno sodišče za Kranjsko, davčni operati na osnovi cenitve imenj ter različne zbirke arhivskega gradiva (zbirka listin, rokopisov, urbarjev, načrtov)

PREDSTAVITEV FONDOV

Fondi najstarejših upravnih oblastev, ki so se ohranili na Kranjskem in v katerih se nahaja gradivo za omenjeno področje do leta 1783, so naslednji:

1. Vicedomski urad za Kranjsko (1492-1747);
2. Deželni stanovi za Kranjsko, I. registratura (1493-1782);
3. Reprezentanca in komora za Kranjsko (1747-1763)
4. Deželno glavarstvo za Kranjsko - politični oddelek (1764-1783).

Fondi so vsak po svojem registraturnem načrtu razdeljeni v fascikle. Posamezni fascikel se nahaja v eni ali več tehničnih enotah (skatlah). V škatlah je gradivo razdeljeno v oštevilčene snopiče, ali v primerno označene oddelke (sectio). Le nekateri spisi nimajo primerne oznake (na primer v fondu Deželni stanovi).

Gradivo je pisano v nemščini, pisava je gotica. Nekaj spisov je v italijanskem jeziku (to so predvsem tisti spisi, ki so prihajali na sedež upravnega organa iz Pazinske grofije) ter tudi v latinščini (v dokumentih, ki so jih pošiljali cerkveni dostojanstveniki). Pri izdelavi prispevka sem si pomagala s pripomočki, ki so jih pripravili arhivisti v Arhivu RS⁴. Fonde, kjer pripomočki niso izdelani, sem pregledovala in popisala sama.

Fond VICEDOMSKI URAD ZA KRANJSKO vsebuje gradivo od 13. stol. do leta 1747, ko je cesarica Marija Terezija uklinila funkcijo deželnega vicedoma. Fond je sestavljen iz štirih serij: splošni spisi, vicedomski zapisniki sej Deželnega zbora, spisi vicedomskega sodišča in protokoli zasliševanj vicedomskega sodišča. Serija splošnih spisov, ki sem jo pregledala, obsega 162 fasciklov in 6 map in se deli na štiri oddelke: oddelek ecclesiastica (cerkvene zadeve) (fasc. 1 - 41), oddelek cameraia sive urbarialia (fasc. 42 - 70a), oddelek mitninske zadeve (fasc. 71 - 89) ter oddelek publico-politica (fasc. 90 - 150). Pripomoček za uporabo gradiva je repertorij, razdeljen na omenjene štiri oddelke. Inventar za oddelek ecclesiastica, ki ga je izdelala Majda Srnolet, je deloma že objavljen, deloma pa še v rokopisu.⁵

Vicedom je bil uradnik, ki je upravljal in nadzoroval deželnoknežje (komorno) premoženje v deželi. Na Kranjskem se prvič omenja leta 1247⁶. Od leta 1564 je bil kranjski vicedom podrejen graški dvorni komori. Pod upravo vicedomov so spadala deželska sodišča, ki so bila lastnina deželnega kneza, hube in druge imovinske celote na področju teh sodišč ali izven njih, Židje in cerkvena odvetništva, deželnoknežje mitnine, davki deželnoknežjih mest, zakupnine za sodstvo... Po poreklu so bili plemiči, ki so uživali posebno vladarjevo zaupanje, funkcijo vicedoma so pa podeljevali dosmrtno.⁷

Fond DEŽELNI STANOVNI NA KRANJSKEM, I. registratura, je sestavljen iz treh serij: knjige, spisi ter plemiška in deželanska pisma. V seriji spisov, ki sem jo pregledala, je gradivo razporejeno v 656 fasciklov (oštevilčeni so od 1 do 557). Spisi so bili sedemkrat preurejeni, ohranila pa se je ureditev, ki jo je naredil J. Wallner in po njem A. Müllner (Müllnerjev diarij in Wallnerjeva kartoteka sta edina pripomočka za iskanje gradiva). Za fascikle od št. 281 - 312c (Deželne zadeve) je izdelano stvarno, imensko in krajevno kazalo v obliki kartoteke. Deželni stanovi so predstavljali aparat deželne ali stanovske uprave, ki je izhajala iz deželnega zbora in je predstavljala posamezno deželo nasproti deželnemu knezu. Začetki deželnih stanov na Kranjskem segajo v 13. stoletje. Od 15. stoletja dalje so deželne stanove sestavljali višja duhovščina, gospodje, vitezi in deželnoknežja mesta in trgi.⁸ Bili so pristojni predvsem za deželne finančne zadeve (razpisovanje davkov), za novačenje, sodelovali so pri deželni zakonodaji - njihovo delo so deželni redi, deželni ročini, deželski sodni redi, policijski redi itd. Višek je vpliv stanov dosegel v obdobju reformacije. Marija Terezija je ta vpliv zmanjšala, po vladanju Jožefa II. pa so deželni stanovi izgubili večino svojih pristojnosti.

Fond, ki ga označujemo z nazivom REPRESENTANCA IN KOMORA ZA KRANJSKO obsega arhivsko gradivo treh uradov, nastalih kot rezultat Haugwitzovih upravnih reform: Kameralne in politične reprezentance (1747 - 1748), Deputacije (1748 - 1749) ter

- 4 Splošni pregled fondov državnega arhiva LRS, Ljubljana 1960; Majda Srnolet: Vicedomski urad za Kranjsko 13. stol.-1747. Izšlo v seriji Publikacije Arhiva SR Slovenije, Inventarji, Serija: Arhivi državnih in samoupravnih organov in oblastev, zvezek 4: 1. del: Cerkvene zadeve, Lit. A - F, Ljubljana 1985, 2. del: Cerkvene zadeve, Lit. C, Ljubljana 1988, 3. del: Cerkvene zadeve, Lit. I - K, Ljubljana 1989. Pri izdelavi prispevka sem si pomagala tudi s tistim delom inventarja, ki je še v tipkopisu in ni objavljen (avtorica je prav tako Majda Srnolet); Drago Trpin: Vicedomski urad za Kranjsko, oddelek mitninske zadeve in publiko politiko
- 5 Glej opombo 4
- 6 Priručniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Kranjski, Koroski, Štajerski in Primorju do leta 1918, Zgodovinsko - bibliografski vodnik, Graz - Klagenfurt - Ljubljana - Gorizia - Trieste 1988, str. 67
Splošni pregled fondov Arhiva LRS, Kranjski deželni organi, Vicedomski urad za Kranjsko, Ljubljana 1960, str. 27
- 7 Vilfan Sergej: Pravna zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana 1961, str. 207-208
- 8 Splošni pregled fondov državnega arhiva LRS, Kranjski deželni organi, Deželni stanovi, Ljubljana 1960, str. 28-29
Priručniki in karte, n.d. Graz - Klagenfurt - Ljubljana - Gorizia - Trieste 1988, str. 67-68

Reprezentance in komore (1749 - 1763).⁹ Fond je razdeljen na serijo knjig in serijo spisov. Pregledala sem serijo spisov, ki je po registraturnem načrtu razdeljena na 152 fasciklov. Pozneje so dodani še trije fascikli, manjka pa jih sedem. Pripomočki za uporabo gradiva so vpisniki (19 knjig), ti so zaradi preurejanja gradiva deloma neuporabni, ter indeks (1 knjiga).

Pristojnost tega oblastva je segala predvsem na področja financ (camerale) in novačenja (militare). Organizirano je bilo kot kolegialno telo državnih uradnikov (predsednik in določeno število svetnikov)¹⁰. Reprerentanci in komori na Kranjskem so bile podrejene Kranjska, Goriška, Gradišćanska, Trst, Reka in Avstrijsko primorje.

Po ukinitvi Reprerentance in komore ter Deželnega sodišća v Ljubljani je Marija Terezija namesto teh uradov ustanovila DEŽELNO GLAVARSTVO ZA KRANJSKO. Le-to je združevalo upravo in sodstvo in imelo t.i. politični in justični oddelek. Politični oddelek, katerega gradivo sem pregledovala, je razdeljen v serijo knjig in serijo spisov. Serijo spisov sestavlja 264 fasciklov, ki jih je leta 1767 adjunkt registrature deželnega glavarstva Jožef Karel Schmid razdelil v 16 oddelkov. Za vsak oddelek je izdelan ustrežni indeks, ki se uporablja kot pripomoček za iskanje gradiva¹¹.

PREDSTAVITEV VSEBINE FONDOV¹²

Gradivo za cerkveno zgodovino in o cerkveni organizaciji, ki je bila na istrskih tleh zelo razdrobljena, najdemo med vsemi štirimi omenjenimi fondi. Največ gradiva in najpopolnejša slika je o duhovščini nasplošno, predvsem o davkih istrske duhovščine ter načinu izplačevanja le-tega, o župnijah v Pazinski grofiji (Tinjan, Kašćerga, Grdoselo, Lindar, Pazin, Lupoglav), bratovščinah in beneficijah ter škofijah Pićan in Poreč. Poseben pomen ima gradivo, ki razkriva delovanje dveh velikih pavlinskih samostanov v Pazinski

grofiji: Sv. Petar u Šumi in Čepić: spori zaradi mej posestev, zaradi kmetov in davkov, poročila o materialnem stanju samostanov in zmožnosti vzdrževanja, razpust samostanov pavlincev v avstrijskih deželah in prodaja njihovega imetja.¹³

Edina istrska škofija s sedežem v Pazinski grofiji, je bila pićanska. Obsegala je dve mesti (Pićan in Građišće), in 11 vasi, ki so sestavljali 14 župnij. Pićanske škofo je predlagal vladar, imenoval jih je lastnik Pazinske grofije, potrjeval papež in ustoličeval kranjski deželni vicedom¹⁴. O tem govorijo ohranjene vizitacije pićanskih škofov. Leta 1775 je pićanski škof Aldrago Antonio de Piccardi postal poročilo o vizitaciji svoje dieceze. Nekaj o materialnih možnostih pićanskih škofov v 17. stol. nam pove ohranjeni testament pićanskega škofa Antona Zare iz leta 1622. V njem je popisano vse imetje škofije, škofove osebne stvari in vse služnosti, ki so mu jih dolgovali podložniki. (v fondu Vic. a. skatla 2, 1/2, lit. B, št.6).

Nekatere župnije iz avstrijskega dela Istre so bile pod jurisdikcijo poreških in puljskih škofov. Za vizitacijo teh župnij so morali škofje dobiti posebno dovoljenje, ki ga je izdajal deželni vicedom. Problematično je bilo namreč vprašanje premikanja mej jurisdikcije posameznega škofa in vmešavanje v delo župnij, ki so bile avstrijske in pod jurisdikcijo beneških škofij. Oblasti so imele občutek, da se s tem škofje vmešavajo v notranje zadeve druge države. Sprememba mej pa je v tem prostoru vedno pomenila grožnjo miru. Zato so deželni vicedomi pošiljali svoja dovoljenja za vizitacije in v njih natančno navajali tiste župnije in kraje, ki jih poreški in puljski škofje smejo vizitirati¹⁵.

Kako je deloval avstrijski fevdalni sistem na istrskih tleh in kako je le-ta obremenjeval obubožanega istrskega kmeta priča gradivo o številnih lokalnih uporih v vseh delih pazinskega fevda, tako na posestvih posvetnih kot tudi cerkvenih gospodov. Med gradivom najdemo podatke o uporih v Pazinu v letih 1570-71, 1713 in 1737, v Lupoglavu leta 1713, v Pićnu 1747, v

9 Splošni pregled fondov državnega arhiva LRS. Državni (deželnoknežji) uradi in komisije za Kranjsko (1747-1918). Reprerentanca in komora za Kranjsko, Ljubljana 1960, str. 47-49

10 Vilfan S. o.d., str. 374

11 Splošni pregled fondov državnega arhiva LRS. Državni (deželnoknežji) uradi in komisije za Kranjsko (1747-1918). Deželno glavarstvo - politični oddelek 1764-1783, Ljubljana 1960, str. 49-50

12 Podroben popis gradiva, ki ga hrani Arhiv RS za področje nekdanje Pazinske grofije, z vsemi signaturami in natančnim opisom gradiva bo predvidoma objavljen v Vjesniku istarskega arhiva. Zato sem se v tem prispevku omejlja le na predstavitev fondov in opis nekaterih glavnih kategorij gradiva.

13 ARS, Deželno glavarstvo za Kranjsko - politični oddelek (DG), sk. 234, 235, 236, 258

14 ARS, Vicedomsk urad za Kranjsko, (Vic. a.) skatla 2, 1/2, lit. B, št. 9, str. 211-226

15 ARS, Vic. a., sk. 52, 1/31, lit. P, št. 1-11 (str. 781-788); sk. 53, 1/31, lit. P, št. 1-26, (str. 829-830): Dopis kranjskega deželnega vicedoma Franca Siegrida grofa Thurna-Valsassina z dne 26. julija 1739 omenja naslednje župnije, ki jih namerava vizitirati poreški škof: Pazin, Stari Pazin, Beram, Trviž, Grdoselo, Butonego, Kašćergo, Tinjan, Kringo, Žminj, Sv. Petar u Šumi in polovico vasi Zamask. Omenjeno gradivo se nanaša prav na te župnije, na vizitacijo s strani poreškega škofa in razmejitev jurisdikcije med poreškim in pićanskim škofom

Sv. Petru u Šumi 1770-72¹⁶. V fondu Repräsentance in komore se nahaja fascikel spisov o uporabi pičanskih kmetov 1747. leta zaradi poskusa izterjave cestne tlake za izgradnjo lokalnih cest¹⁷. Ob tej priložnosti so kmeje, zbrani na trgu pred cerkvijo v Pičnu, z vilami in sekirami odgnali sedem vojakov, ki so jih za izterjatev poslali iz Lovrana.

V Arhivu RS se je ohranilo pomembno gradivo posameznih gospostev znotraj pazinskega fevda (Lupoglav, Kršan, Kožljak, Paz). Medtem ko se je za Pazinsko grofijo, ki je bila komorno posestvo deželnega kneza, ohranilo nekoliko manj gradiva (čeprav se npr. v repertoriju k fondu Vicedomski urad omenja precejšnje število dokumentov, se je za njimi izgubila vsaka sled), je del ohranjenega gradiva gospostev pomemben zaradi svoje vsebinske celovitosti in zaradi strnjenege časovnega obdobja, v katerem je nastalo. Ta del prispevka zato namenjam gospostvu Lupoglav in gradivu, ki se je ohranilo za to gospostvo od 16. do 19. stol. Med drugim so ohranjeni: štirje urbarji lupoglavskega gospostva (iz l. 1560, 1562, 1571 ter 1573), ki so se posebno pomembni zaradi primerjave gospodarskega stanja gospostva sredi in ob koncu 16. stoletja, zakupniške ocene stanja posesti in podložnikov, cenitve in spisi o obnovi lupoglavskega gradu, gradivo o davkih in davčnih zaostankih podložnikov, kupna pisma zastavnega gospostva Lupoglav, gradivo o finančnem stanju gospostva Lupoglav, gradivo o beneških uzurpacijah mej lupoglavskega gospostva, o kmečkih uporih ...

Gradivo o mejah, t.i. kunfinih med Pazinsko grofijo in beneškimi posestvi v Istri, je bilo predstavljeno le iz beneških virov¹⁸, medtem ko je gradivo avstrijskih virov nekoliko zanemarjeno. Razen vojnih spopadov, ki so se za Istro in njeno gospodarstvo zmeraj tragično končali, so se na meji dveh držav v Istri dogajali številni manjši spopadi lokalnega značaja in znotraj dveh ali več gospostev. Gradivo omenja beneške napade in teritorialno razširitev na račun dednih dežel v 16. stol. (Stan. I, škatla 281), mejne spopade pri Bergudu, Pazu, Boljunu, Zamasku v 17. in 18. stol. (Dež. glav., škatla 31, 32) ipn. Omenjeni fondi ponujajo obilico podatkov o beneško-avstrijskih vojnah, začeti z Maksimilijanovimi (1511-

19) in drugimi vojnami v 16. stol. (1576-90, 1597, 1600) do uskoške vojne (1615-17)¹⁹. Zaradi turške nevarnosti²⁰ so leta 1616 župan in meščani Trviža zaprosili nadvojvodo Ferdinanda, naj jim pošlje pomoč za utrjevanje obrambnega stolpa in za izgradnjo tabora za obrambo pred Turki (Stan. I, šk. 279, l/142, lit. T).

Razen vojn in drugih manjših spopadov okrog "kunfinov", so Istrane na obeh straneh meje delile občasne zapore mej.

Te so nastajale zaradi kuge, ki se je v Istri večkrat pojavila. Tako med gradivom zasledimo podatke o kugi v 18. stol., zaradi katere so blokirali mejo proti benečanskim posestvom, poročila o sanitetnih razmerah v Istri, o špitalih (bolnicah) v Pazinu in Gračišču (DG, šk. 132) ipn. Zaradi slabih komunikacijskih povezav med Pazinsko grofijo in Kranjsko so l. 1763 izdelali študijo o trgovski cesti, ki naj bi šla preko mitninskega urada v Munah, proti jezeru (mogoče v Čepiču) in čez Učko na Kranjsko. Gradivo o tej študiji se nahaja v fondu Deželnega glavarstva, škatla 197²¹.

Na koncu bi iz pregledanega gradiva predstavila nekaj zanimivosti, ki nam dajejo vpogled v istrski vsakdan, v boj za preživetje ter v navade in razvade istrskega človeka.

Zaradi bližine meje z beneškimi posestvi so kmetje lupoglavskega gospostva velikokrat iskali možnost za dodaten zaslužek. Tako se je 1649 v Lupoglavu začel sodni proces zaradi tihotapljenja volov. Akterji cele zgodbe so poskusili pretihotapiti 43 volov preko Učke v Labin, ki je bil na beneškem ozemlju, ter jih prodati beneškim trgovcem.

Tobak, ki so ga prinesli v Evropo iz Amerike, je imel v 18. stoletju že toliko pristašev, da so na primer v Pazinski grofiji leta 1759 našeli 2460 kadičev pipe in njuhačev. Kot poroča Gianbattista de Tranquilli, ki so ga poslali v Pazin z nalogo opraviti revizijo kadičev in od njih izterjati davek, so kadičili moški od 15. leta starosti naprej in ti so morali za ta užitek državi plačevati 30 krajcarjev letno²².

Zaradi pogostih poplav reke Raše, je nastal poskus njene regulacije in izsušitve Čepiškega jezera. V fondu Deželnega glavarstva se nahaja 13 dokumentov iz let

16 ARS, Deželni stanovi na Kranjskem, I, registratura (Stan I), šk. 13; upori v Pazinu in Lupoglavu; ARS, Repräsentance in komora za Kranjsko (RK), škatla 138, fasc. LV; upor pičanskih podložnikov; ARS, DG, šk. 1, lit. A, Num. 4., vol. 1.2; upor podložnikov v Sv. Petru u Šumi

17 Glej opombo 16. RK

18 Bertosa Miroslav, Nemirne granice Knežije (Grada u Državnem arhivu u Veneciji o graničnim sukobima i sporovima između mletačke Pokrajine Istre i Istarske knežije), Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu (VHARP), sv. XXVI, Pazin-Rijeka 1983, str. 9-79

19 ARS, Stan I, šk. 218, 219, 220, 221

20 Prvi vpadi Turkov v Istro segajo v leto 1471. Primerjaj: Vasko Simoniti: Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju, Slovenska matica, Ljubljana, 1991

21 ARS, DG, šk. 197, lit. I, Num. 2, Vol. 1: poročilo Pompeja Brigida, okrožnega glavarja: Gehorsambter Bericht, die aus Istrien nacher Crain über Mune, dann gegen der See zu dem Mitterburgischen Haüen Yka (Učka) zu eröffnen angetragene Fahr Straßen betreffend.

22 ARS; Stan I, šk. 795. Poročilo iz Pazina, Gianbattista de Tranquilli, 2. 6. 1759

1768-72, v katerih Karl Urbančič, inšpektor pri knezih Auerspergih, poroča o svojih predstavah in možnostih izsušitve Čepiškega jezera. Urbančič predlaga, da se za to priložnost Beneški republiki da ponudba, s katero bi prepustila del svojega ozemlja na drugi strani reke Raše in s tem omogočila začetek del in rešitev tega problema²³.

Čeprav tako kratek prispevek ne more odsevati dejanskega stanja gradiva in zgodovinskih podatkov, ki jih za tisti del Istre, ki je nekoč pripadala habsburškim dednim deželam, hrani naša osrednja arhivska ustanova, se lahko vseeno vprašamo, kakšen je bil, oziroma je dejanski vzrok za (po mojem mnenju) nezadostno zanimanje arhivistov in zgodovinarjev, prevsem pa hrvaških arhivskih institucij, za objavo omenjenega gradiva. Ali je temu kriva razmetanost arhivalij po raz-

ličnih fondih, ali morda finančno stanje kulturnih ustanov? Slednje je zagotovo pomemben dejavnik, vendar me pogled na objavljene vire iz npr. beneških arhivov navdaja z mislijo, da bi se ob zadostnem interesu raziskovalcev za evidentiranje gradiva v slovenskih arhivih tudi našel denar.

V poskusu izdelave nekega vseobsegajočega popisa po fondih Arhiva RS, ki v sebi skrivajo neprecenljivo gradivo za zgodovino Istre, sem spoznala, da vrednost ohranjenega gradiva ne more in ne sme biti podrejena nekaterim trenutnim gospodarskim ali celo političnim aspektom. Še več, ta pomislek me je navdihnil, da projekt v bodočnosti uresničim in omogočim raziskovalcem boljši pregled nad gradivom, boljši dostop do njega ter nemoteno delo z njim.

Cesarski grb iz leta 1524 na portalu hiše v Tinjanu, "največji avstrijski vasi v Istri" (foto: D. Darovec, 1994).

23 ARS, DG, škatla 10, Lit. C, Num. 5, Vol. 1

RIASSUNTO

Il contributo presenta lo stato dei materiali d'archivio per la storia della Contea di Pisino contenuti nei quattro fondi amministrativi più antichi dell'Archivio della Repubblica di Slovenia: quelli dell'ufficio del Vicedomino della Carniola, degli Stati provinciali della Carniola, della I Registratura, Rappresentanza e Camera della Carniola, nonché il fondo del Capitanato provinciale della Carniola. Il materiale riguarda il periodo che va dal 1474 al 1783.

VIRI IN LITERATURA

Arhiv RS, Vicedomski arhiv (Vic. A.), splošni spisi, fasc. 1 - 150

Arhiv RS, Deželni stanovi na Kranjskem, I. registratura (Stan I), fasc. 1 - 557

Arhiv RS, Re prezentanca in komora za Kranjsko (RK), Fasc. I - LV

Arhiv RS, Deželno glavarstvo - politični oddelek (Dež. glav.) fasc. 1 - 264

Splošni pregled fondov državnega arhiva LRS, Ljubljana 1960:

Vicedomski urad za Kranjsko, str. 27-28

Deželni stanovi, registratura I, str. 28-35

Re prezentanca in komora, str. 47-49

Deželno glavarstvo - politični oddelek, str. 49-50

Arhivski fondi in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ, SR Slovenija, Zveza arhivskih delavcev Jugoslavije, Beograd 1984

Bertoša Miroslav: Nemirne granice Knežije, v: Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. XXVI, Pazin-Rijeka 1983, str. 9-79

Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Kranjski, Koroški, Štajerski in Primorju do leta 1918, Zgodovinsko-bibliografski vodnik, Graz - Klagenfurt - Ljubljana - Gorizia - Trieste 1988

Publikacije Arhiva SR Slovenije, Inventarji:

Smole Majda: Vicedomski urad za Kranjsko 13. stol. - 1747

1. del: Cerkevne zadeve, Lit. A - F, Ljubljana 1985

2. del: Cerkevne zadeve, Lit. G, Ljubljana 1988

3. del: Cerkevne zadeve, Lit. I - K, Ljubljana 1989

Simoniti Vasko: Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju, Slovenska matica, Ljubljana 1991

Smole Majda: Graščine na nekdanjem Kranjskem, DZS Ljubljana 1982

Umek Ema: Arhivsko gradivo za območje Istre, Reke, Hrvaškega primorja in otokov v arhivu SR Slovenije, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. XXIII, str. 237 - 240, Pazin - Rijeka 1980

Vilfan Sergej: Pravna zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana 1961